

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาวอลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมีเลีย ครอบคลุมสาระสำคัญดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ
2. เพื่อศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย

คำถามวิจัย

1. โรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมีเลีย จัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างไร
  - 1.1 ผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน มีการรับรู้แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างไร
    - 1.1.1 ผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน มีการรับรู้โน้ตส์ (Concept) เกี่ยวกับสุนทรียศึกษาอย่างไร
    - 1.1.2 ผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน บรรยายถึงลักษณะเฉพาะของประสบการณ์สุนทรียะของเด็กปฐมวัยอย่างไร
    - 1.1.3 ผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน มีการรับรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ (กิจกรรมทัศนศิลป์ กิจกรรมดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหว และกิจกรรมทางภาษา)อย่างไร ในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กปฐมวัย
    - 1.1.4 ผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน ให้คำจำกัดความบทบาทของตนเองอย่างไร ในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กปฐมวัย
  - 1.2 ครูในแต่ละโรงเรียนนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างไร

1.2.1 ครูแต่ละโรงเรียน จัดสิ่งแวดล้อม สื่อการสอน และกิจกรรมอย่างไร ในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรีย์ให้กับเด็กปฐมวัย

1.2.2 ครูแต่ละโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างไร ในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรีย์ให้กับเด็กปฐมวัย

2. โรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟและเรกจิโอ เอมิเลีย จัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา คือ โรงเรียนอนุบาลที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ 1 แห่ง และโรงเรียนอนุบาลที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมิเลีย 1 แห่ง โดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

2. กำหนดกรณีศึกษา

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกอย่างย่อ แบบบันทึกภาคสนาม แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

4. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคเรียน โดยใช้วิธีการ

1) การสังเกต แบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในการสังเกตเน้นไปที่ห้องเรียนอนุบาล กิจกรรมศิลปะและภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนเช่น สิ่งแวดล้อม การตกแต่ง การประชุม และการจัดนิทรรศการต่างๆ ในการบันทึกจะใช้การจดบันทึกถ่ายภาพ และบันทึกเทปวิดีโอ

2) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนา ชักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยสัมภาษณ์ครูใหญ่, ครูฝ่ายวิชาการ, ครูประจำชั้น และครูศิลปะ

3) การศึกษาเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ บทความ และงานวิจัย จากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรตามแนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมิเลีย รวมทั้งการจัดสุนทรีย์ศึกษาของแต่ละโรงเรียนด้วย รวมทั้งเอกสารที่ผู้วิจัยได้จากโรงเรียน

เช่น หน้าเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน จดหมาย และหนังสือข่าวของแต่ละโรงเรียน ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาเอกสารนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation)
- 3) ทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล
- 4) สร้างข้อสรุปชั่วคราว เป็นการนำเอาความคิดที่ประมวลได้จากการทำดัชนีข้อมูล และเชื่อมโยงดัชนีที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน แล้วลงมือเขียนเป็นประโยคข้อความเชิงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษา
- 5) สร้างบทสรุปของงานวิจัย จากการนำข้อสรุปย่อยมาประมวล หรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ข้อความที่ได้จึงเป็นข้อค้นพบ และเป็นบทสรุปของงานวิจัย โดยใช้วิธีการจำแนกประเภทของข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ สะท้อนแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ใน 3 ส่วนคือ

1. สุนทรียศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นปัจเจกชน ผ่านการทำงานบ้าน การเล่นสร้างสรรค์คือสละ กิจกรรมปั้นขี้ผึ้ง กิจกรรมระบายสีน้ำ และกิจกรรมระบายสีเทียน
2. สุนทรียศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของกรอยู่ร่วมกัน เป็นการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กผ่านการจัดสิ่งแวดล้อมและการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อเด็ก และส่งเสริมให้เด็กเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นำธรรมชาติเข้ามาสู่โรงเรียน และมาสู่ห้องเรียนอย่างมีศิลปะนั้น มีนำแสงธรรมชาติจากภายนอกเข้ามาสู่ห้องเรียน เพื่อให้ภายในห้องเรียนเกิดแสงสีต่างๆ ครุคอยควบคุมแสงภายในห้องไม่ให้สว่างหรือมืดเกินไป และควบคุมเสียงภายในห้อง ด้วยการใส่เสียงเพลงเพนทาโทนิก และคำพูดที่ไพเราะนุ่มนวล เพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบ สบาย ผ่อนคลาย อบอุ่น ปลอดภัย และไม่ทำลายธรรมชาติของวัยเด็ก บรรยากาศโดยรวมของโรงเรียน เป็นบรรยากาศของความเกื้อกูลและเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างครูและผู้ปกครอง ระหว่างครูกับครู และระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง

3. สนุกหรือศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นมนุษยชาติร่วมสากล จักรวาลเดียวกัน หรือโลกธรรมชาติเดียวกัน เป็นการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรีย์ให้กับเด็กผ่าน การจัดเนื้อหาทั้งหมดของการจัดการศึกษา การทำกิจกรรมซ้ำสม่ำเสมอตามจังหวะของธรรมชาติ ภาพความงดงามของความเป็นมนุษย์ถูกนำเสนอผ่านเนื้อหาของบทเพลง บทกลอน นิทาน และ กิจกรรมเคลื่อนไหว (ยูริธมี) ที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม ที่มีการพรรณนาให้เห็นภาพ ใช้ภาษาที่สวยงาม และเนื้อหาที่สอดคล้องกับจังหวะของธรรมชาติตามฤดูกาลและเทศกาล ซึ่งส่งผลต่อการดำเนิน ชีวิตของเด็ก

ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ มองความงามเป็นทั้ง วัตถุวิสัยและจิตวิสัย มนุษย์เป็นวัตถุที่งาม ที่มนุษย์สามารถรับรู้ความงามจากความเป็นมนุษย์นั้น ได้ สนุกหรือศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการถนอมรักษาคุณสมบัติที่งดงามของความเป็นมนุษย์ให้ คงอยู่ การจัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้ ความสำคัญกับศิลปะคือภาพในใจเด็ก และการแสดงออกอย่างอิสระของเด็ก ที่สะท้อนภาพในใจ เหล่านั้น ผ่านการจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ให้ความสงบ การใช้สื่อที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ งานศิลปะหัตถกรรม นิทาน บทเพลง บทกลอน ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความงดงามของ ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับมนุษย์ และความงดงามของความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์ กับธรรมชาติ การจัดกิจกรรมที่บูรณาการกิจกรรมศิลปะต่างเข้าด้วยกัน โดยครูเป็นแหล่ง ประสบการณ์สุนทรีย์ให้กับเด็ก และครูมีบทบาทเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม เป็นแบบอย่างให้กับ เด็ก และเป็นผู้ปกป้องเด็กจากสิ่งที่ทำลายธรรมชาติทางสุนทรีย์ของเด็ก ครูประเมินพัฒนาการครู ใช้การสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่เด็กมีต่อโลก และครู มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับเด็กเท่าที่จำเป็น เพื่อรักษาสภาวะฝัน สภาวะสงบ สบาย ปลอดภัย ผ่อนคลาย คลื่นสมองต่ำและเปิดโอกาสให้เด็กใช้ศักยภาพทางสุนทรีย์ของตนเองให้มาก

การจัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษา เรกจิโอ เอมิเลียประกอบไปด้วย

1. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีสุนทรีย์ผ่านการทำโครงการ และการเปิด โอกาสให้เด็กแสดงออกผ่านสื่อที่หลากหลาย
2. การจัดสิ่งแวดล้อมอย่างมีสุนทรีย์ เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก

ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมิเลียมองความงามเป็น อัจฉริยะ ความงามขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน สนุกหรือศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการเปิดโอกาสให้ เด็กมีกระบวนการเรียนรู้อย่างมีสุนทรีย์ผ่านกระบวนการทำโครงการ เพื่อค้นพบความงามด้วย ตนเอง การจัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ- เอมิเลีย ให้ความสำคัญกับศิลปะที่เป็นภาษาอีกภาษาหนึ่งของเด็ก ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึก

นึกคิด และความเข้าใจของเด็กที่มีต่อโลก กระบวนการทำงานศิลปะที่เป็นแหล่งประสบการณ์ สุนทรียะสำหรับเด็ก ผ่านการจัดสิ่งแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นความคิดของเด็ก การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย โดยครูมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ครูมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กในหลากหลายรูปแบบ เพื่อกระตุ้นความคิดของเด็ก ให้คิดได้ลึกซึ้งมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ

1.1 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นปัจเจกชน

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นปัจเจกชน ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้ความสำคัญกับบทบาทการเป็นแบบอย่างของครู ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีงาม ของมนุษย์ ซึ่งครูเชื่อว่าทัศนคตินั้นมีผลต่อพฤติกรรม หากครูคิดดี คิดงาม ครูจะแสดงออกถึงสิ่งที่ดี และสิ่งทีงาม นั้นมาสู่เด็ก

การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างของมนุษย์ที่งดงาม และการประยุกต์ใช้แนวคิดไปสู่การจัดกิจกรรมงานบ้าน กิจกรรมเล่นสร้างสรรค์อิสระ กิจกรรมปั้นขี้ผึ้ง กิจกรรมระบายสีน้ำ และกิจกรรมระบายสีเทียน ครูสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดไปสู่แนวปฏิบัติได้ดี เนื่องจากผลวิจัยพบว่า ครูทำกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2529) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทักษะทางศิลปะ หรือการสร้างงานศิลปะ จะเป็นส่วนที่เสริมให้ครูได้ค้นคว้าหาเทคนิคใหม่ๆ ริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะเป็นพื้นฐานพัฒนาตัวครูให้มีความเข้าใจ ชาบซึ้ง และเห็นคุณค่าในศิลปะ และสอดคล้องกับ Schirmacher (1997) ที่กล่าวถึง บทบาทครูปฐมวัยที่สนับสนุนพัฒนาการทางสุนทรียะของเด็กไว้ว่า ครูเป็นแบบอย่างทางสุนทรียะ ดังนั้นการที่ครูใช้เวลาส่วนตัวกับการตอบสนองทางสุนทรียะจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพื่อครูได้ซึมซับสิ่งสวยงาม และแสดงออกถึงสิ่งเหล่านั้นไปสู่เด็ก นอกจากนั้น ในช่วงเวลาปีภาคการศึกษาครูยังชวนกันไปปฏิบัติธรรม เพื่อฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นผู้ดีต่อการเป็นแบบอย่างของครูที่จะต้องมีส่วนติดอยู่กับปัจจุบันขณะ เพื่อการเป็นแบบอย่างของมนุษย์ที่งดงามทั้งทางด้านพฤติกรรม และทัศนคติหรือจิตใจ

1.2 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในสวนการอยู่ร่วมกัน

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในสวนการอยู่ร่วมกัน ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกันในที่นี้หมายถึง เรียนรู้การเป็นมนุษย์ทั้งดงามแนวทางในการพัฒนาเด็ก พัฒนาครู และพัฒนาผู้ปกครองเป็นแนวทางเดียวกัน บรรยากาศภายในโรงเรียนจึงสะท้อนให้เห็นความเป็นชุมชนที่เอื้อกูลกัน เอื้ออาทร และเป็นมิตรต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะความเป็นชุมชน ที่ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า ความเป็นชุมชนหมายถึง การรวมตัวกัน ร่วมคิด ร่วมทำ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เห็นคุณค่าในสิ่งเดียวกัน มีการรู้ถึงกันโดยทั่วถึง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ความเป็นกันเอง และมีความเชื่อถือกัน ซึ่งความเป็นชุมชนในลักษณะดังกล่าว เป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ในมิติทางจิตวิญญาณที่ผู้กัพันมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันด้วยดี การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว ไปสู่การจัดสิ่งแวดล้อมอย่างมีสุนทรียะที่เต็มไปด้วยความเป็นศิลปะ และบรรยากาศของความเป็นมิตร ผู้บริหารและครูทำส่วนนี้ได้เหมาะสม

1.3 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นมนุษยชาติร่วมสากลจักรวาลเดียวกัน หรือโลกธรรมชาติเดียวกัน

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ในส่วนของความเป็นมนุษยชาติร่วมสากลจักรวาลเดียวกัน หรือโลกธรรมชาติเดียวกัน ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการพัฒนามนุษย์ทั้งสองส่วนที่กล่าวมา คือ ธรรมชาติให้แบบอย่างของการดำเนินชีวิตทั้งดงามแก่มนุษย์ ในเรื่องความเป็นระเบียบระเบียบ จังหวะและความสมดุลของชีวิต และระบบนิเวศทางธรรมชาติเป็นแบบอย่างของความเป็นชุมชนทั้งดงาม กล่าวคือ ประเวศ วะสี (2545) กล่าวว่า มนุษย์ควรที่จะใช้ความงามของธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมาพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น เนื่องจากระบบนิเวศทางธรรมชาติมีความสมดุล มีการพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่งในโลก เป็นความสัมพันธ์ที่ถักทอขึ้นเป็นข่ายใยของชีวิต เช่นเดียวกับร่างกายของมนุษย์ ที่เกิดจากข่ายความสัมพันธ์ของเซลล์ อวัยวะแต่ละส่วน ที่ประกอบขึ้นเป็นระบบอวัยวะ เช่นเดียวกันกับระบบนิเวศ การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหาตามฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงไป สู่การจัดกิจกรรมตามตามฤดูกาล ผ่านเนื้อหาของนิทาน บทเพลง และบทกลอน ซึ่งครูสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างครบถ้วน

ส่วนการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนนั้น พบปัญหาว่า การออกแบบห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น สอดคล้องตามแนวคิดทางการศึกษาอลดอร์ฟ คือ การออกแบบห้องเรียนให้มีลักษณะปิด เนื่องจากเชื่อว่าเป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านสภาวะไร้สำนึกของเด็ก ห้องเรียนที่มีลักษณะปิด เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศที่สงบให้กับเด็ก แต่การออกแบบห้องเรียนในลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย ที่อยู่ในเขตร้อน จึงส่งผลทำให้บางครั้งต้องเปิดเครื่องปรับอากาศ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ ในส่วนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดที่กลมกลืนกับสภาพภูมิอากาศของไทย

2. การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย

2.1 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย ที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกถึงสิ่งที่เด็กเรียนรู้ผ่านผลงานศิลปะ แต่ส่วนใหญ่เป็นผลงานทางทัศนศิลป์ การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกผ่านสื่อที่หลากหลายยังมีอยู่น้อย ทั้งๆ ที่ทางโรงเรียนมีแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับสื่อศิลปะที่หลากหลาย แต่แต่ละส่วนนั้นจัดกิจกรรมให้กับเด็ก โดยไม่เชื่อมโยงเข้ากับการทำโครงการ ซึ่งการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวไม่เอื้อต่อการเป็นประสบการณ์สุนทรียะที่ดีสำหรับเด็กปฐมวัย ที่ Jalongo และ Stamp (1997) กล่าวว่า ประสบการณ์สุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ และแปลความหมายประสบการณ์ จากประสบการณ์ตรง ไปสู่งานทัศนศิลป์ที่เด็กริเริ่ม ทำให้เกิดสุนทรียะในการเชื่อมโยง แต่ไม่ใช่กิจกรรมที่เตรียมไว้ล่วงหน้า

2.2 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก

การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก ในโรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย ให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นความสนใจของเด็ก ด้วยการจัดแสดงผลงานเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงศ์ใหญ่

(2529) ที่กล่าวถึงบทบาทครูศิลปะที่ดีว่า ครูควรส่งเสริมให้เด็กซาบซึ้งในผลงานของตนเองและผู้อื่น รักในผลงานศิลปะ และนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งส่งผลทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก สอดคล้องตามแนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมเลีย

การจัดสิ่งแวดล้อมให้มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมกับความต้องการหรือการให้คุณค่ากับผลงานศิลปะแต่ละชิ้นที่เด็กทำขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Lowenfeld (1987) ที่กล่าวว่า สื่อศิลปะแต่ละชนิดให้สุนทรียะในการใช้ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เส้นในผลงานประติมากรรม ให้ความรู้สึกที่แตกต่างไปจากเส้นสวยงามในการวาดภาพ และสอดคล้องกับ Jalongo และ Stamp (1997) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์สุนทรียะจำเป็นต้องอาศัยการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ครูควรจัดสื่อให้เด็กเลือกได้อย่างหลากหลาย และบอกถึงวิธีการใช้สิ่งนั้น สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมเลีย ที่มุ่งสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างมีสุนทรียะต่อไป

การเปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลาย กับเพื่อน กับครู หรือกับวิทยากร เป็นการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามที่ Jalongo และ Stamp (1997) กล่าวว่า ประสบการณ์สุนทรียะเกี่ยวข้องกับการเข้าสังคม เนื่องจากการเข้าสังคมนั้น ทำให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การยอมรับในความคิด และความชื่นชอบที่แตกต่างกัน นำไปสู่การรับรู้ประสบการณ์สุนทรียะที่มีความแตกต่างหลากหลาย เป็นการรับรู้ประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมเลีย ที่มุ่งให้เด็กมีประสบการณ์สุนทรียะที่หลากหลาย นอกเหนือไปจากประสบการณ์ทางศิลปะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำหรับผู้บริหารและครู

1.1 วัฒนธรรมทั้งหมดของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งแวดล้อมทั้งดงามทั้งในเรื่องของอาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องใช้ รวมไปถึงผู้ใหญ่ที่อยู่แวดล้อมเด็กด้วย ที่จะต้องคำนึงถึงความงามทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ ทั้งทัศนคติและพฤติกรรม

1.2 การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย นอกจากเป็นการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กแล้ว ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน ในการเป็นส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาติด้วย เนื่องจากวัฒนธรรมทางสังคมเป็นประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กปฐมวัยด้วย

2. สำหรับครู

2.1 การทำงานศิลปะอยู่เสมอ มีส่วนช่วยในการพัฒนาครูทั้งทางด้านการสอน ที่ครูได้เรียนรู้เทคนิควิธีการสร้างงานศิลปะที่หลากหลาย ศิลปะช่วยทำให้ครูมีสมาธิมากขึ้น และศิลปะทำให้ครู มีความประณีต ละเอียดรอบคอบมากขึ้น เป็นแม่พิมพ์ที่งดงามให้แก่ศิษย์

2.2 พฤติกรรมของครูมีผลต่อเด็ก ครูควรใส่ใจกับรายละเอียดของสิ่งต่างๆ เช่น การแต่งกายของตนเอง กิริยามารยาท รวมไปถึงพฤติกรรมกาสอน เช่น การเลือกใช้สื่อการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรให้ความสำคัญกับความมีสุนทรียะอยู่ในทุกสิ่ง

2.3 การทำงานกับผู้ปกครอง ควรให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กขณะอยู่ที่บ้านด้วย เพราะเด็กปฐมวัยต้องการเวลาในการซึมซับสิ่งที่ดีงาม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กในแต่ละนวัตกรรม จากการศึกษาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม
2. ศึกษาติดตามการเจริญเติบโตทางสุนทรียะของเด็กในแต่ละนวัตกรรม
3. ศึกษาพัฒนาการการเล่นของเด็ก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและสุนทรียะ ในห้องเรียนที่จัดสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
4. ศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่แยกเป็นวิชาต่างๆ แบ่งเป็นห้องเรียนแต่ละวิชาเป็นสัดส่วน กับการจัดการเรียนการสอนศิลปะแบบบูรณาการศิลปะต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ภายในห้องเรียนห้องเรียนเดียว ในลักษณะองค์รวม
5. ศึกษาประสบการณ์สุนทรียะที่เกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธิปัญญา เช่น ประสบการณ์สุนทรียะในวิทยาศาสตร์ หรือประสบการณ์สุนทรียะในคณิตศาสตร์